

V této nové verzi koncepčního rámce pro čtenářskou gramotnost lze zaznamenat dvě hlavní změny: jednak zahrnuje porozumění elektronickým textům, a dále rozpracovává teoretické pojmy z oblasti čtenářské angažovanosti a metakognice.

Stručná zmínka o elektronických textech se objevila již v koncepčním rámci pro šetření PISA 2000: „Očekává se, že v příštích vlnách šetření budou využity elektronické texty. V této vlně však ještě nejsou zahrnuty a to z časových důvodů a z důvodu omezeného přístupu k těmto textům.“ (OECD, 1999). V době realizace PISA 2009 je zvyšující se převaha digitálních textů již zřejmou realitou v mnoha aspektech života jedince: v oblasti osobní, společenské i ekonomické. Nové požadavky na čtenářské dovednosti, které z tohoto digitálně orientovaného světa vyplývají, vedly k začlenění čtení elektronických textů do koncepčního rámce. Zahrnutí této oblasti si pak vyžádalo částečné předefinování textů i vnitřních postupů, které čtenáři při jejich čtení využívají. Tato verze koncepčního rámce tedy zohledňuje, že ve 21. století by měla každá definice čtenářské gramotnosti brát v úvahu texty tištěné i texty elektronické.

PISA je prvním rozsáhlým mezinárodním projektem, který hodnotí dovednosti v oblasti čtení elektronických textů. Jedná se bezesporu o první krok tímto směrem, přestože potřebu takového hodnocení lze doložit současnými teoriemi a příklady dobré praxe z celého světa. To dokládá i skutečnost, že ne všechny země zapojené do šetření PISA 2009 se rozhodly zúčastnit realizace testování dovedností ve čtení elektronických textů, a proto byla tato dovednost do šetření pro země zařazena jako volitelná složka. V následujících vlnách šetření PISA bude testování dovedností ve čtení elektronických textů revidováno a zdokonalováno, aby nezaostávalo za vývojem v oblasti technologií, testovacích nástrojů a teoretických poznatků o vlivu elektronických médií.

Změny v našem pojetí čtenářských dovedností od roku 2000 nás vedly k rozšíření definice čtenářské gramotnosti, která již zahrnuje kromě kognitivních složek čtení i motivační a behaviorální složky čtení. O čtenářské angažovanosti a metakognici – uvědomění si a porozumění tomu, jakým způsobem člověk přemýšlí a uplatňuje myšlenkové strategie – byla stručná zmínka na konci prvního koncepčního rámce pro čtenářské dovednosti v šetření PISA, a sice v oddílu „Další souvislosti“ („Other issues“; OECD, 1999). Koncepční rámec pro PISA 2009 se v reakci na nedávné výzkumy věnuje čtenářské angažovanosti a metakognici již mnohem podrobněji. Tento důraz vychází z uznání jejich důležitosti, neboť mohou tvůrcům politik významně pomoci porozumět, které faktory je třeba rozvíjet, formovat a posilovat na cestě ke zlepšení čtenářské gramotnosti.

Struktura koncepčního rámce pro čtenářskou gramotnost

Tato kapitola vysvětluje význam pojmu „čtenářská gramotnost“ v rámci projektu PISA a způsob hodnocení jednotlivých aspektů v šetření PISA 2009. První část se zabývá významem čtenářské gramotnosti v dnešní společnosti. V další části bude představena definice čtenářské gramotnosti a budou rozpracovány různé formulace, které se v koncepčním rámci pro čtenářskou gramotnost užívají, spolu s předpoklady, které se s užíváním těchto slov pojí. Třetí část popisuje systém hodnocení čtenářské gramotnosti a vysvětluje charakter úkolů, které budou zahrnuty do úloh v šetření PISA 2009. Čtvrtá část pojednává o některých okolnostech, na které je brán ohled při hodnocení čtenářské gramotnosti. Pátá část objasňuje teoretické základy pro pojmy čtenářská angažovanost a metakognice v souvislosti se čtením a podává nástin přístupů k jejich měření.